

**AVRASYACILIĞIN RUS VE TÜRK(KAZAK) VERSİYONLARI İLE
TÜRKİYE'DE AVRASYACILIĞIN JEOPOLİTİK ORTAK PAYDASI:
“TÜRK DÜNYASI”**

Neziha MUSAOĞLU*

Özet:

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra kimlik arayışları ile ilgili yoğunlaşan ideolojik tasarımlarından biri olan Yeni-Avrasyacılık akımı, Rusya Federasyonu'nun izlediği dış politikasına özellikle Putin'in iktidar döneminde belli ölçülerde yansımıştır. Rusya'nın yakın çevresine yönelik politikalarını emperyel olmakla eleştiren Batı'nın ve AB'e alternatif olarak Türk dış politika söyleminde sıkça yer almaya başlayan “Avrasya modeli” post-Sovyet dönemde Rusya'nın geliştirdiği jeopolitik bir projedir. Bu proje, Rusya'nın yeniden güçlü bir aktör olarak (bir Ortodoks imparatorluğu olarak) uluslararası sisteme katılmasını amaçlamaktadır. Süreç içinde gelişen Yeni-Avrasyacılığın çeşitli versiyonlarının analizi, Türkiye için bu modelin jeopolitik ve reelpolitik açısından alternatif model olarak uygunluğu tartışmalarına nesnel bir zemin oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Rusya Federasyonu, Yeni-Avrasyacılık, imparatorluk, medeniyetler buluşması, küreselleşme, Türkiye

Abstract:

The Neo-Eurasianism which was one of the ideological projects concerning the quests of identity after the collapse of the Soviet Union, influences to some degrees the foreign policy of the Russian Federation ,especially during the Putin's rule period. “The Eurasian model” is a geopolitical project developed by Russia in the post-Soviet era against the Occident blaming her to pursue imperialistic politics in its nearest abroad and is often mentioned in the current Turkish foreign policy discourses as an alternative strategy to the European Union. The aim of this Project is the re-participation of Russia to the international system as a powerful actor (Ortodox empire).Analysis of diverse Neo-urasian versions could provide us objective basis for the discussions on the conformity in geopolitical and reelpolitik terms of this alternative model to Turkey.

Key words: Russian Federation, Neo-urasianism, empire, civilisations' dialogue, globalisation, Turkey

---

* Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, İ.İ.B.F.

Giriş

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile sona eren Soğuk Savaş döneminin değişen güç denklemlerinde kendini stratejik olarak yeniden konumlandırma gereksinimini, bu dönemin başlangıcında Türkiye, çok boyutlu aktif bir dış politika pratiğinden ziyade siyasal söylem ile karşılama çabaları ile yanıtlamaya çalışmıştır. Bu zaman kesitinde, Avrupa Birliği (AB) üyeliği projesi ve ABD ile sıkı stratejik ortaklık temelindeki, Soğuk Savaş dönemine özgü Atlantikçi dış politika çizgisini güçlendirerek sürdürmekle birlikte, yakın coğrafyasında meydana gelen jeopolitik güç boşluklarını değerlendiren Türkiye, bağımsızlığını yeni kazanan Orta Asya cumhuriyetlerine yönelik politikaların içeriğini ideolojik olarak, değişen koşullara uygun bir biçimde kalıcı bir model çerçevesinde sistematize etmeye çalışmıştır. İçerik ve biçim olarak gerek Batı gerekse Rusya'nın, Neo-pantürkist çağrışım yoğunluklu politika olarak algılayıp tepki gösterdikleri stratejik yönelimini Türkiye, zamanla aşırı idealist bir çizgiden daha akılcı ve pragmatik bir düzleme çekmiş ve Avrasya kavramı ile reel politik terminolojisinde ifade edilen Sovyet-sonrası coğrafyada yer alan aktörlerle bugün sürdürdüğü ilişkiler düzeninde Rusya'yı rakip ya da dengelenecek bir bölgesel güçten ziyade dayanışılacak ve işbirliği yapılacak bir ortak olarak dikkate alma yönünde güçlü bir eğilim sergilemektedir.

Daha 90.lı yılların başlarında Türkiye'de sınırlı da olsa değişik entelektüel ve siyasal çevrelerde bir düşünce akımı olarak ilgi gösterilen "Avrasyacılık", son bir kaç yıl içinde Türk dış politika stratejilerinde AB'ne alternatif olarak ciddi anlamda tartışılmaya başlanmıştır. Rusya ve Orta Asya cumhuriyetleriyle ilişkilerin geliştirilmesi anlamında ve Türk dış politikasının çok boyutluluğunun hayata geçirilmesi amacıyla stratejik bir açılımın çıktısı olarak Avrasyacılık tartışmalarının yararı yadsınamayacak bir gerçekliktir. Ancak, Rus entelektüellerinin Sovyet-sonrası dönem Rusya için tasarladıkları, Vitoorio Strada'nın kullandığı "rus ideolojisi" kavramı ile ifade ettiğimizde (Ferrari,1995,http 1) özde ve biçimde Rus-merkezli Avrasyacı modelin Türk dış politikasına aktarımını çok yönlü olarak analiz gereği tartışmasız olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu tartışmaya, Avrasyacılık fikir akımının çeşitli versiyonlarının iyi okunması ile başlanması gerekmektedir ve doğru okumalar temelinde Türkiye açısından

olabilirliği ve daha sonra Türk dış politikası açısından Avrasyacı modelin uygunluğu değerlendirilmelidir. On yıl kadar geçikmeyle Türkçe'ye çevirilen Aleksandr Dugin'in "Rus Jeopolitiği, Avrasyacı Yaklaşım"ıyla (2003) Türk kamuoyunun ilk kez aşına olduğu ve tartışmaya başladığı aşırı Avrasyacılık görüşü dışındaki orijinal diğer Avrasyacı görüşlerin temel kavram ve ilkelerin irdeleneceği bu çalışmayla söz konusu tartışmanın çok boyutluluğuna kısmen de olsa katılmış olunacaktır.

Avrasya ve Avrasyacılık kavramı üzerine bazı tanımlamalar

Sovyetler Birliği'nin yıkılması sonrası dönemin başlangıç yıllarında Rusya'nın siyasal ve entelektüel sahnesine güçlü bir giriş yapan Avrasyacılık ideolojisi, geçiş aşamasının istikrarsız ortamında Avrupa modeli dışında ve karşısında esas olarak jeopolitika kavramlarıyla örülmüş yeni bir model tanımlanması sunmaktadır. Sovyet-sonrası alanının siyasal geleceğinin belirlenmesinde bu model, genel olarak, Avrupa ve Asya arasında "Avrasya" diye adlandırılan üçüncü bir kıtanın varlığını varsaymakta ve bu jeopolitik hafza uzamında tarih boyunca yaşamış Rus, Türk, Müslüman ve hatta Çin halklarının oluşturdukları organik bir kültür birlikteliğinin özgünlüğünü savunmaktadır.(Laruelle, 1999).

Gerek güncel gerekse eski kullanımındaki anlamıyla "Avrasya" kavramının varsaydığı bu tarihsel-jeopolitik toplumsal bütünlüğe, özgünlüğünü kazandıran unsur, doğanın özellikleridir. Bazı Avrasyacı düşünürlere göre" birliğin ortaya çıkmasını belirleyen Avrasya'nın doğasıdır, orman ve step landshaftının uyumudur. Bu landshatlarda ikamet eden halkların değişik türdeki ticaretleri, ticari değiş-tokuş, ortak toprakların savunma ve düzenleme gerekliliği, sürekli temas ve etkileşimin ön koşullarıdır."(Orlova,1997,463-464).

Avrasya medeniyet sorunlarını inceleyen Erasov'un "Avrasya halklarının kültürel-tarihsel birliği" (Erasov, 1996, 24) kavramı ile ifade ettiği bu tür sosyal ve ekonomik temaslar, Avrasyacılığın temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır. Avrasya kültürleri ve halkları arasında ilişkiler dinamiğinin,(olumlu ya da olumsuz olmaması önem taşımamaktadır), etkisiyle ortaya çıktığı Avrasyacılar tarafından

savunulan Avrasya kültürü, Batı(Atlantik) kültürü ile her zaman çatışmacı olmamakla birlikte ya da bu kültürün bazı değerlerini içselleştirmekle birlikte, farklıdır. Avrasya kültürü” sentezin açık belirtileri ile çağdaş Avrupa medeniyetinin olumsuz yönlerinden kopma belirtilerini taşıyacaktır.” (Kireev, 2003, 257) ve Batı medeniyeti yanı sıra, dünya medeniyetinin yapıcı unsurlarından biri olabilecektir.

1920-1927 yılları arasında Sovyetler Birliği'nin siyasal ikliminde düşünceleri yankı bulan ve daha sonra etkisizleştirilen Avrasyacı akımının, Paris, Prag ve Berlin'deki göçmen Rus entelektüellerinin düşüncelerinde geliştirdiği Batı-karşıtlığı motifi, Dugin'in 90.lı yılların başlarında geliştirdiği fanatik Atlantiklik-karşıtlığı ile görecelendirilemeyecek kadar zayıftı.”İdeolojilerini, giden imparatorluğun yerine, yeni çok uluslu demokratik Rusya'nın gelişme konsepti olarak ileri sürerlerken,(bunu) Sovyet enternasyonalizmine alternatif olarak görmeleri de olasıydı.”(Kireev,2003, 258) Avrasyacılar,“Leontiev ve Danilevski'nin bazı tezlerini alarak, Batı medeniyetinin kısaca medeniyetle özdeşleştirilmesi tezini reddederler. Bu nazariye ile Rusya, Avrasya'nın coğrafi çekirdeğini oluşturur, hatta, dünya tarihinde hakimiyeti her zaman belirleyici olan özerk jeopolitik bir alandır”.(Ferrari, 1995, http1) Jeopolitik bir kavramlaştırmaya gidilmesine karşın, ilk haliyle Avrasyacılık, en fazla bölgesel nitelikte, Batı Avrupalıların tamamıyla ”Asyacılık” olarak tanımladıkları bir düşünce akımıydı: ne Sovyet dönemi komünizminin evrensel amaçlarına ne de Sovyet-sonrası dönemin Yeni-Avrasyacıların uluslararası sistemi dönüştürücü jeopolitik iddialarına ve somut projelerine sahiptiler.

Coğrafya, tarih, felsefe ve oryantalizmin özgün bir harmanlaması deneyimlerinde birinci kuşak Avrasyacılar, dünya medeniyetinin iki steriotipi olan Batı ile Doğu medeniyeti arasındaki sürekli karşıtlığı gerçeği karşısında, aslında Rusya için üçüncü yol anlamına gelen Avrasyacı modeli geliştirmişlerdir. Aslında bu Rusya için imparatorluk sonrası dönemde kimliğini yeniden belirleme arayışında ara bir formül olarak geliştirilmiştir. Aidiyet tanımlamasında etnik, ulusal ve dinsel kriterleri tamamen dışlayan Bolşevik modelden farklı bir biçimde, yan yana getirilmiş etnikler ve farklı dinlerin birlikteliğinden hareketle geliştirilen bir sentez olarak tasarlanmıştır. Avrasyacılığın fikir babalarından biri olan Savitskiy, 1921 yılında yayınlanan ve Avrasyacılığın manifestosu olarak kabul edilen “Doğu'ya

Dönüş” adlı kitabında şu satırlara yer vermektedir: “Asya’da Ortodoksun kabile adamı ya da parya ile organik kardeşliğinde Rusya, gerçekten, Ortodoks-Müslüman, Ortodoks-Budist bir ülke olarak ortaya çıkmaktadır.” (Savitskiy, 1997, 136).

Yeni-Avrasyacıların, Huntington’un “Medeniyetler Çatışması”na karşı tez olarak geliştirdikleri medeniyetler-arası diyalog tezi ele alındığında daha ayrıntılı olarak yeniden konu irdeleneceği için, şimdi birinci kuşak Avrasyacıların bu medeniyetleri hangi kurumsal çatı altında buluşturacaklarına değinmek gerekir. Öngördükleri kurumsal örgütlenme biçimi, devlettir.”Cengizhan’ın mirası. Rus tarihine Batı’dan değil Doğudan Bakmak” adlı kitabında Trubetskoy, Avrasya tipi devlet ile ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Avrasya, devlet olarak birleşmesi tarihin bir gereği olan ve coğrafya, etnisite ve ekonomik bütünlük arz eden bir sistemdir. Cengizhan, ilk olarak bu bütünleşmeyi gerçekleştirdi, ondan sonra ise böyle bir birlik gereği bilinci, Avrasya’nın bütün kısımlarına yaygınlaştırıldı.”(Trubetskoy, 1995, 216).

Yeni- Avrasyacılık akımında devlet, yerini, post modern siyasal örgütlenmede kesin bir biçimde yeni bir uluslararası aktör türü olarak geliştirilen imparatorluğa terk edecektir. Birinci kuşak Avrasyacıların ardıllarına devrettikleri değişmez bir unsur daha bulunmaktadır: Rus merkezîyetçiliği. Bazı Avrasyacılar, Rus etnosantrizminin Avrasyacılık ülkülerine zarar verme olasılığına işaret etmiştir. O yıllarda. Trubetskoy’a göre “Bütün devlet topraklarının tek sahibi Rus halkının olduğu o Rusya artık yok; bu Rusya tarihsel geçmişte kaldı. ulusal topraklarda yaşayan ve bunların yönetimine katılan eşit haklara sahip haklardan sadece biri olacaktır. Şimdi, aşırı Rus milliyetçiliği devleti oluşturan temel unsurlar arasındaki dengeyi bozmakta ve sonuç olarak devlet bütünlüğünün bozulmasına yol açmaktadır(aynı) Yeni- Avrasyacıların görüşlerinden büyük ölçüde yararlandıkları Rus olmayan Avrasyacı düşünürler Gaspıralı ve Gumilev’in çalışmalarına bakıldığında, Avrasyacı modelin uygulanmasında, Rusya’nın değişmez bir yeri bulunmaktadır. Çağdaş Avrasyacılığın en ateşli savunucularından olan Kazakistan Devlet Başkanı Nazarbaev’in geliştirdiği Avrasyacılığın Kazak versiyonunda Gumilev’in düşüncelerinden çok fazla esinlenilmekle kalınmamış, Moskova-Astana hattında Rusya’nın rolü daha da güçlendirilmiştir.

Marlene Laruelle'in "L'Idéologie Eurasiste Russe, ou Comment Penser l'Empire" kitabına yazdığı ön sözde Seriot, Yeni Avrasyacılığı şu şekilde tanımlamıştır: "Avrasyacılık, orada daha önce var olan malzemeleri tamamen bir araya getirerek ve kaynaklarını belirtmeyi reddederek, tamamen yeni bir dünya görüşü ilan eden kendi kendini meşrulaştırmanın retoriğidir. "(Seriot, 1999,http 6). Avrasyacılığın gelişiminin tarihsel dokusunda, yeni Avrasyacı ideolojinin, ilk kuşak Avrasyacıların görüşlerinden beslendiği ana ilkeleri ve kavramları ele aldıktan sonra Yeni- Avrasyacıların jeopolitik olarak geliştirdikleri "yeni" modellerindeki semantiği irdeleyeceğiz.

Post-Sovyet dönemde Yeni- Avrasyacılığın yükselişi

Sovyet döneminde, milletçi bolşevizm çizgisinde (en ünlü teorisyeni Ustrialov dır) ve folklorik düzeyde amaçsal özgünlüğünü az da olsa sürdüren Avrasyacı akımın asıl yeniden dirildiği dönem, Sovyetler Birliği'nin çöküşüne ivme kazandıran Gorbaçev'in Yeni Düşünce akımı çerçevesinde şeffaflık ve yeniden yapılanma reformlarının uygulamaya başlandığı yıllar olmuştur . Çöküş sonrası takip eden sancılı geçiş döneminde "bu büyük ve geniş ülke kendi kendini algılama temel sorununa dışsal olarak döner, dışa dönük bir seçenek ile içe dönük bir seçenek arasında bölünmüş bir durumdadır". (Ferrari,1995,http 1) Rusya Federasyonu'nun uluslararası stratejik açılımında Gorbaçev döneminde başlatılan dış politika alanında Atlantikçi çizgi, Yeltsin iktidarının ilk yıllarında da sürdürülmeye çalışılmıştır. Ancak gerek iç çevre gerek dış çevrede meydana gelen kritik gelişmelerin baskısıyla "aşağılık kompleksi" (Sergei Duvanov'un "Eurasism as a Philosophy of Justifying Inferiority" başlıklı makalesinden esinlenerek seçilmiş bir kavramdır.) ve "büyüklük sendromu" arasında sıkışıp kalan Rus entelijensiyası, Batı medeniyeti karşısında ülkesine özerklik ve ayrıcalık tanıyacak karmaşık ve bazen de biri biriyle çelişen içe dönük ve çoğu muhafazakâr seçenekler üretmeye başlamıştır. Bu seçenekleri, kaba bir ayrıma tutacak olursak, karşımıza ulusal-komünizm, Avrasyacılık, yeni Slavcılık ve milliyetçilik seçenekleri çıkmaktadır. Aşırı derecede indirgeyici bu şemada, çalışmamızın konusu gereği sadece Avrasyacılık ele alınacaktır. Vladimir Jirinovski ve Genadi Zuganov'dan geçerek Aleksandır Dugin'den Yevgeni Primakov'a kadar, buna (Avrasyacılığa)doğrudan veya dolaylı olarak angaje olanların yelpazesi çok

geniştir ve ne aynı çıkarları ne de aynı ihtirasları içermektedir.”(Gomart, 2003, http 7)

Başlangıçta liderlerin kişiliğine bağlı olarak bireysel bir ideoloji olarak” “felaketi” (Sovyetler Birliği’nin dağılması) açıklamanın bir yolu “olarak yeniden ortaya çıkan Avrasyacılık, (Laruelle, 2004,115), Dugin’in 2001 yılında kendi partisini kurmasıyla siyasal yapılanma aşamasına ve 2004 yılına gelindiğinde Uluslararası Avrasyacı Hareketi inisiyatifinin yine Dugin’in önderliğinde başlatılmasıyla uluslararasılaşma aşamasına hızla girmiştir. Kazakistan Devlet Başkanı Nazarbaev’in 1994 yılında daha ilan ettiği Avrasya Birliği projesi, teorik ve pratik açıdan çok tartışmalı olsa dahi, Kırgızistan Devlet Başkanı Akaev’in Avrasyacılık ile “İpek Yolu” projesini bağdaştırması ve Rusya’da yaşayan Müslümanları birleştirme amaçlı Niazov’un Avrasyacı Partiyi kurması gibi gelişmeler, Avrasyacılığın Rus merkezli olma niteliğini zorlamakta ve Rusya, “Rus milliyetçiliğinin, emperyel versiyonu” (Laruelle’in kavramlaştırılması kullanılmıştır.) gibi eleştirel yaklaşımlara daha rahat yanıt bulabilmektedir.

Yeni Avrasyacılığın her versiyonunda, -radikal, demokrat, liberal - imparatorluk kavramı ile karşılanan olgu, değişmeyen, sabit bir unsur olarak bulunmaktadır ve Rusya ister Avrasya, ister Rus halkı (ethnos olarak özellikle kullanılmamaktadır.) kavramları ile eşleştirilmiş olsun, her türlü Avrasyacı projenin ana ekseni konumundadır.

Yeni- Avrasyacılığın “Türk” türevidir: Nazarbaev Avrasyacılığı

Nazarbaev Avrasyacılığını var olan diğer türlerinden ayırt eden en önemli özelliği imparatorluk kavramına yer vermemesi oluşturmaktadır. 1994 yılında Moskova Üniversitesinde yaptığı konuşmasında, bağımsızlığını henüz kazanmış Kazakistan’ın Devlet Başkanı Nur Sultan Nazarbaev, “Avrasya Birliği” projesini gündeme getirmiştir. Bu proje, jeopolitik tonundan ziyade jeoekonomik tonunun ağır bastığı, idealizmin yerine büyük ölçüde realizmin geçtiği somut bir projedir. Alternatifsiz olarak gösterilen Avrasya Birliği projesi Avrupa Birliği entegrasyon aşamalarını dikkate alarak geliştirilen bir ekonomik- siyasal entegrasyon modelidir. Avrasyacı modelde aşamalı bir entegrasyon öngörülmektedir: Gümrük Birliği,

Avrasya Ekonomik Topluluğu, Ortak Güvenlik Antlaşması Örgütü, Tek Ekonomik Alan ve Avrasya Birliği aşamalı entegrasyonun kurumsal yapı taşlarını oluşturacaktır. Amaç, Avrupa Birliğinde olduğu gibi, “barış, güvenlik, ekonomik refah, manevi ve kültürel entegrasyon”dur. (Dugin, 2004, 8). AB modeline uygun “bölgesel küreselleşme” versiyonu olarak tasarlanan “Avrasya Birliği”nin AB’den farklı kılan en önemli özelliği, entegrasyonun son aşaması olan siyasal entegrasyon aşamasında bütünleşmesinde kullanılan jeopolitik kavramlaştırmasıdır. Bu son aşamada, jeopolitik uluslararası aktör olarak Avrasyacı terminolojisinde kullanılan “büyük alan”ların entegrasyonu söz konusu olacaktır. AB entegrasyonunu özgün kılan uluslarüstüculük (supranationality), burada süpraetnisite özelliği ile değiştirilmektedir. Aslında farklı kavramların kullanılması, siyasal entegrasyonun özünde bir değişiklik ortaya çıkarmamaktadır. Avrasyacılığın özgünlüğünün altının daha kuvvetli çizilmesi amacıyla, ”tarihsel ve toplumsal özgünlüğüne saygı” (Dugin, 2004, 29) ilkelerine kuvvetli bir vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda, AB vatandaşlığı ve Avrupa kimliği kavramları da farklı bir konfigürasyona sahip değildirler: AB’yi oluşturan ulusların aynı kültürel pota içinde eritilmeleri, yani kültürel nihilizm söz konusu değildir. Avrupa Anayasasının hazırlanması ile görevli kılınan Konvansiyonun başkanı Chirac’göre, “bir “Avrupa kültürünü tanımlamak o denli önemli değildir, asıl önemli olan Avrupa ve Avrupalılara kültürel olarak var olma araçlarını vermektir.”(Le Monde, 23-24 Novembre 1996)

Kazak versiyonu Avrasyacılık anlayışında “Avrasyacılık, içerik açısından zengin, somut anlamlarla donatılmış bir felsefe, bir strateji, jeopolitik bir platform, netleştirilmiş ve yaşayan bir fikir” (Dugin, 2004, 6) olarak tanımlanmaktadır. Ancak, somut bir strateji ürünü olarak öne sürdüğü “Avrasya Birliği” projesi, farklı bir coğrafyanın özelliklerini, doğal olarak içselleştirmesi dışında, var olan ekonomik entegrasyon modellerinden tamamen farklı bir model oluşturmaktan uzaktır.

Öte yandan, içerik olarak Rus Avrasyacı anlayışından farklı olmayan bu yaklaşım, biçim olarak ulusal olarak ne kadar nitelenebilir? “Siyasal ve jeopolitik sistemlerin evrimleşmesinin genel bakışının değişmez fokus noktasını, tarihsel kaderi, kültürü, zaman ve mekan içindeki yeri, tarihsel özellikleri, perspektifi, Doğu ve Batı, gelenek ve çağdaşlık, Ortodoksluk ve İslam, Türk ve Hint-Avrupa etnosları

açısından, bütün temel ve güçlü medeniyet hatlarının kesişim noktasındaki jeopolitik konumunun biricikliği ile Kazak halkı oluşturmaktadır.” (Dugin, 2004, 23) şeklindeki tanımlamada diğer Avrasyacı yaklaşımların jeopolitik vurgusu açıkça görülmektedir. Bu modelin, Avrasyacılığın Kazakistan ve Orta Asya’ya adaptasyonu dışında ulus merkezietçi bir içerikten yoksun olması, bir yandan Kazakistan’daki muhalif çevrelerin, Nazarbaev’in ekonomik sorunlarını bu yolla çözmek, Sovyetler Birliğine dönmek ve bu şekilde otoriter iktidarının sürekliliğini güvence altına alma amaçlı bir girişim olarak tepkilerini çekmekte, diğer yandan Rusya ile işbirliği yaparak Orta Asya’da liderliği elinde bulunduran Özbekistan’ın yerine geçmek ve siyasal prestijini yükseltmek olarak algılanan Kazak Avrasyacılık çizgisi Orta Asya’daki Rusya karşıtlığını beslemektedir. Putin iktidarı yıllarında Rus dış politikasının birincil önceliğın Bağımsız Devletler Topluluğu’na kayması ile birlikte, “Rusya’nın bölgeye yeniden engage olması, bölgesel liderliği kazanmak amaçlı Kazakistan ile Özbekistan arasındaki rekabeti şiddetlendirmiştir.”(Cummings, 2001, 150)

Özbek Devlet Başkanı İslam Kerimov’un daha 90’lı yılların ortalarında Kazakistan Devlet Başkanı Nazarbaev’in önerdiği “Avrasya Birliği” projesine yaklaşımında, üyeler arasında egemen eşitlik ilkesi temelinde çıkar ortaklığına dayanması gereğinin altı çizilmekteydi. Rusya’sız bir Avrasya Birliğini bir “ütopya” olarak değerlendiren Kerimov’un, Komsomolska Pravda gazetesinde, 12 Şubat 1993 yılında yayınlanan mülakattan yapılan alıntı, bu açıdan ilginçtir.” Avrasya Birliği, her şeyden önce çıkar ortaklığı üzerinde kurulmalıdır. Aynı kutuplardaki devletleri sadece bir araya getirmek popülizmdir. İnisiyatif daha ileriye gitmez.”(Komsomolskaya Pravda, 12.02.1993,http 8) Bu şekilde, söylem biçiminde başlayan Özbek muhalefeti, BDT’den kopan devletlerin oluşturdukları ve Rusya tarafından BDT’e en önemli rakip olarak görülen GUUAM üyeliği ile somut bir biçim almıştır.

Rusya Federasyonu ile ortak sınırın olmaması, demografik açıdan türdeş yapısında çok az sayıda Rus’u barındırması, ekonomik açıdan kendi kendine yeterli olması gibi nedenlerden dolayı (Roy, 2000, 256) Taşkent, kendini Moskova’nın etkisinden arındırarak oldukça bağımsız sayılabilecek bir dış politika izleme

olanağına sahip olmuştur. Ancak, GUUAM üyeleri arasında ulusal çıkar önceliklerine bağlı olarak amaç farklılığı bulunması, (Cutler, 2001, 2) Özbekistan'ın özellikle 11 Eylül sonrası dönemde bölge içi örgüt üyeliği alternatifleri yanı sıra doğrudan ABD ile stratejik ortaklık ilişkisine ağırlık vermesi, Rusya ve Kazakistan karşısında Orta Asya'da liderlik yarışını sürdürmede avantaj sağlamaktadır. Toplam nüfusunun yarısına yakın kısmını Rusların oluşturduğu etnik yapısı, Rusların yoğun olarak Rusya Federasyonu ile kuzeyde sınırdaş olduğu bölgede ikamet etmesi gibi sadece demografik etkenler bile Kazakistan'ın Rusya'nın gölgesinden siyasi ve ekonomik açıdan kurtulma olasılığını zayıflatmaktadır. Bu durum, Soljenitsin'in yalnızca Ortodoks ve Slav ülkeleri olan Rusya, Beyaz Rusya ve Ukrayna'dan oluşacak bir birliğin Kazakistan'ın kuzeyini de içine alacak şekilde gerçekleştirilmesi olasılığı karşısında, Kazakistan'ın toprak bütünlüğünü korumada yetersiz kalması anlamını taşıdığı için, ulusal güvenliğini Rusya'ya da içine alan stratejik seçeneklere yönelmesini açıklamaktadır.

Bugün Rusya'da, Slovoofil çevreler dışında da Nazarbaev'in Avrasyacılığına şüphe ile yaklaşan çevreler bulunmaktadır. Ortaya çıktığı zamanlar Yeni-Avrasyacılar ile görüş ve amaç ortaklığında dirsek temasında bulunan Rus vatansızları, Türk unsurunun ideolojiye içselleştirilmesine ilerleyen zamanda şiddetle tepki göstermişlerdir. Rusya içinde ve dışında yaşayan Türk ve Müslümanlar karşısında, Rusya Federasyonu'nun olumsuz demografik büyümesini göz önünde bulundurarak, Rus "Ksenia Mialo, bu ideolojide, Türk ve Müslüman ayrılıkçılığına bir davet ve Rus ulusu için bir tehlike görmektedir." (Laruelle, 2004, 118)

Öte yandan, pragmatik açıdan bakıldığında, Rusya, gerek Yeltsin gerekse Putin'in iktidarı sırasında içerden ve dışardan beslenen İslamcı kökten dinciliği güvenliği açısından birinci derecede tehdit olarak algıladığı için, federasyon sınırları içerisinde bulunan yaklaşık 20 milyon müslümanın, sınırları dışından gelecek kökten dinci etkilerden korumak amacıyla, Kazakistan'ın ılımlı geleneksel İslam ve sufilik maneviyatına dayanan Avrasyacı çizgisinden yararlanmayı çıkarları açısından uygun bulmaktadır. ABD, 11 Eylül 2001 terörist saldırılardan sonra uluslararası terörle mücadelesinde İslam konusunda toptancı bir zihniyetin kabalılığıyla herhangi bir ayırım yapmazken, Rusya özenle, içinde barındırdığı Müslüman unsurlar nedeniyle

ve yukarıda söz edilen nedenlerden dolayı, siyasal İslam ile geleneksel İslam arasındaki farklılığı kalın çizgilerle çizmektedir. 2001 yılında Rusya’da kurulan Niyazov’un Avrasyacı Partisini bu bağlamda değerlendirmekte yarar bulunmaktadır.(Laruelle, 2004, 115). Farklı Yeni -Avrasyacı akımların, sahip oldukları ortak unsur olarak “Türk Dünyası”na yaklaşımlarını daha sonra ayrıntılı olarak ele alacağımız için, Kazak tipi Rus Avrasyacılık türevine ilişkin olarak bir saptamanın bir kez daha altının çizilmesi gerekmektedir: Nazarbaev Avrasyacı ideolojisi, Moskova-Astana iç Avrasyacı eksenini ideolojik olarak güçlendirmektedir; Rusya’nın dışında bulunduğu olası herhangi bir Orta Asya entegrasyon oluşumunun düşünsel ve stratejik temelini oluşturmayı amaçlamadığı gibi bu tür oluşumlar açısından yapıcı bir niteliğe sahip değildir.

Post-Modern Avrasyacı söylem ve imparatorluk çeşitlemeleri

Yeni-Avrasyacılık akımı, yeni uluslararası bağlamda, içerik ve biçimini büyük ölçüde post-modernizmin gereği olarak geliştirerek, arkaik Avrasyacılık sınırlarını zorlamaktadır “Toptancılık (totality) ideolojisi olarak Avrasyacılığın her şeye bir yanıtı bulunmaktadır.

(Avrasyacılık) Bilgi ve inancın, bilim ve metafiziğin kıyısında, toptan bir bilgi ve bilgi alanlarının tümünü küresel bir harekete geçirme arzusu ölçüsünde, tutarlılığı ile eylemsel ve tek sesli açıklığın sürekli biri birini gizleyen toplumsal ve tarihsel bir dünyaya (Avrupa ilişkisinde Rusya) anlam kazandırmayı (anlam kadar yön) iddia eden paradoksun bir söylemidir.” (Seriot, 1999,http 6). Post-modern söyleminin en önemli unsurunu jeopolitia oluşturmaktadır.

Mekânın, yani coğrafyanın politikayı belirleme üstünlüğü ilkesine dayanan “jeopolitik yöntem, mahiyeti itibarıyla karşıt iki hâkimiyet modelin -deniz ve kara-temel düalizmine dayanmaktadır.”(Dugin, 2003, IX) Ne Asya ne Avrupa ile özdeş olan bu “üçüncü dünya”(Avrasya), “üçüncü bir yolun” (ne kapitalizm ne de komünizm) gerçekleştiği jeopolitik havzadır. Jeopolitik yöntemin bir diğer önemli özelliği, zaman aşkınlığıdır. Politik olay ve olgular, Batı modernizmin vazgeçilmez yöntemi olan tarihsel diyakronik (ardıl zamanlılık) dokunun dışında senkronik (eş zamanlılık) bir düzlemde değerlendirilmektedir.”Tarihselcilik modernite çağının

alameti idiye”-Dugin’e göre- “jeopolitik-veya daha geniş anlamda, mekan felsefesi-postmodern çağın öncelikli enstrümanı olma iddiasındadır.”(Dugin, 2003, XIII)

Bu iki açıdan ele alındığında, “Pax-Americana”nın karşısında “Pax-Eurasiatica” medeniyet projesini gerçekleştirme amacıyla bir örgütlenme türü olarak imparatorluk, post-modern çağın temel uluslararası aktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Batı’nın, klasik uluslararası ilişkiler doktrininde yaygın olarak kullandığı güç kavramını almakla birlikte Yeni- Avrasyacılar realist paradigmanın tartışmasız başat aktörü olan ulus-devleti reddetmektedirler. Aktör olarak yerine ikame ettikleri örgütlenme türü imparatorluktur.

Çarlık Rusya’nın emperyal varlığının sonlandırılmasında etkili olan nedenlerin tahlili sonucunda ortaya konulan etkenlerin tamamen dışlanması üzerine, aşırı uç Yeni-Avrasyacıların tanımladıkları Avrasya İmparatorluğu, “Normal devletin parametrelerini aşan, stratejik ve jeopolitik bir blok, bir süper devlettir.”(Dugin, 2003, 48).Aşırı uç Yeni -Avrasyacılar, demokrat, liberal ve pragmatik Avrasyacılara kadar bütün yaklaşımlarda, imparatorluk değişik biçimlerinde yer almakla birlikte, güç kavramı ve güç maksimizasyon araç ve yöntemlerinde farklılaşma gözlemlenmektedir. Aşırı uç Yeni-Avrasyacılar için güç kullanımı irrasyoneldir: dış politika potansiyeli ile orantı gözetilmemektedir, çünkü amaç sürekli yayılmadır. İlimli Modernist Yeni -Avrasyacılar kendi kendine yeten bir imparatorluk için gücün sınırlı ve rasyonel kullanımından yanadırlar. (Tsygankov, 1998, 330). Çubais’in “liberal imparatorluğunda” güç kullanımı ekonomik araçların kullanımı ile sınırlıdır ve kendi ifadesiyle, “Avrasya Ekonomik Alan” a tekabül etmektedir. (Vıystupleniye, 4.06.2004,http 9)

Eylül 2003 tarihinde Rusya Federasyonu, Kazakistan, Beyaz Rusya ve Ukrayna arasında “Avrasya Ekonomik Alanı” kurulmuştur. Bu gelişmeyi, Dugin, “yeni ekonomik imparatorluk çağının açılması”ve “Avrasya’nın reentegrasyonu açısından kararlı bir adım” (Trud, 27.03.2003,http 10) olarak nitelendirmektedir. Nazarbaev’in Avrasya Birliği projesinde ekonomik entegrasyonun ileri bir aşaması olan Avrasya Ekonomik Alan’ın bu şekilde değerlendirilmiş ve Nazarbaev Avrasyacılığında kavram olarak kullanılmamasına karşın bu şekilde Avrasyacı terminolojisiyle ilişkilendirilmiş olması, her yeni-Avrasyacı versiyonda,

imparatorluk kavramındaki yaygın kullanımı göstermektedir. Ancak, burada, yeni-Avrasyacılığın, irrasyonelden rasyonele, teoriden pratiğe evrildiğini de saptamak gerekir. Çubais'in, ABD'nin "Büyük Ortadoğu Projesi" 'ne karşıt proje olarak eş zamanlı olarak geliştirdiği "liberal imparatorluk projesi"ni değerlendirirken aşırı uç Avrasyacı kanadın lideri Dugin'in ılımlı tonu ve pragmatik yaklaşımı bu saptamayı doğrular niteliktedir." Çubais'in "Liberal İmparatorluk" sloganı, bütün çelişkilerine karşın, tamamen Avrasya entegrasyonuna yöneliktir, bundan dışında ise, bu konuyu, "sömürgeci" veya "komünist" bağlamdan kurtarmaktadır."(Dugin, 2004, 103)

Teorik olarak, imparatorluklarda, merkez-çevre ilişkilerinde dikey bir güç dağılımı bulunmaktadır. Avrasyacılığın en liberal versiyonu için de bu kural geçerlidir. "Herhangi bir çelişki görmeksizin, Avrasyacılık, hem ulusal çeşitlilik kültürünü hem de Avrasya'yı salt Rus kimliği olarak savunur."(Laruelle, 2004, 133) Bütün versiyonlarında Rusya merkez ülkedir, Rus halkı ise " jeopolitik konseptin merkezi" (Dugin'in kavramlarından alıntı).Rusya'da Dugin'den sonra ikinci Yeni-Avrasyacılık akımının lideri olan eski SSCB Komünist Parti Merkez Komite üyesi Bagramov'a göre", ulusal kimliklerini geliştirmek için küçük Avrasya halkları için en iyi yol, Rusya'ya sadakattir."(aynı)

Asimetrik güç ilişkilerin mevcudiyeti durumunda "emperyel Rusya " fobisinin ortadan kaldırılması gerçekçi görünmemektedir. Bununla birlikte Rus Avrasyacıları, geliştirdikleri "demokratik imparatorluk" kavramı ile bu olumsuz imajı silme çaba ve gayretlerini sürdürmektedirler. Yeni- Avrasyacılıkta, Avrasya Birliği'nin örnek olarak gösterildiği "demokratik imparatorluk" post-modernite'nin bir ürünüdür, Avrasyacı diyalektiğe uygun bir harmanlamadır: jeopolitik realizm ile kıtasal romantizmin sentezlendiği bir modeldir. (Dugin, 2004, 97) Klasik Batı dünyasının siyasal rejimlerini niteleyen birey eksenli "demokrasi" yerine Avrasyacıların geliştirdikleri etnisite temelli "demosi" kavramı ile nitelendirdikleri "demokratik imparatorluk" içinde bireysel kimliğin değil de süpra-etnik bir genel çatı altında etnisitenin kimliğinin korunması amaçlanmaktadır. (Dugin, 2004, 178) Böyle bir yapılanma çerçevesinde etniler-arası, dinler ve medeniyetler arası uzlaşımın sağlanacağı Mesih vari bir idealizmle fütürizmin buluşması doğal, olabilir bir sonuç

olarak gösterilmektedir. “Bireyselci, maddeci ve ateist” liberal demokrasi anlayışına karşı geliştirilen., birey eksenli olmayan Avrasyacı demokrasiyi, “ulusun kendi mukadderatına katılımı, siyasal bilinçlenme sürecine etkin bir biçimde girmesi ve kendisini gerçekten ulusun tarihine, kimliği ve kültürüne bağlayan çok önemli unsurların bakış açısıyla özgün bir tarihsel yolu seçmesidir.” şeklinde tanımlamaktadır. (Duvanov, 2001,http 3)

Yeni –Avrasyacılık ideolojisi, Seriot’un tanımlamasında kullandığı sözcüklere atıfta bir kez daha bulunarak, küreselleşme olgusu ile imparatorluk kavramını “diyalektik” bir mantık ve yine “paradoksal” bir biçimde ilişkilendirmektedir. Teorik yaklaşımla, post- modernite anlamında küreselleşme olgusu, ulus–devleti yetkinsizleştirmekte, ulusal egemenlik yetkilerini aşındırmaktadır. Ramazan Gözen’in tespit ettiği gibi, “(bazı gelişmeler), üniter devlet modelini çatlatarak, açarak ve kısmen aşarak, devlet içinde var olan çok sayıda aktörün varlığına ve bunların sınırları aşan ilişkilerini ön plana çıkarmıştır.” (Gözen, 2004, 19) Soğuk Savaş sonrası dönemin çoğulcu dünya düzeninde, bununla birlikte, ulus-devlet uluslararası aktör olarak rolünü ve önemini yitirmemiştir. Küreselleşme sürecinin var olan ideale en yakın çoğulcu aktör türü olarak süpranasyonal bir yapılanmaya sahip Avrupa Birliği gösterilmektedir.

Yeni-Avrasyacılar, küreselleşmenin ulusal egemenlik üzerindeki baskılara hiç bir devletin tam anlamıyla karşı koyamayacağı için Avrasya imparatorluğu türünde ikiden fazla jeopolitik blok içinde yeniden örgütlenmeleri gerektiğini savlamaktadırlar. “Sadece eğer, kimliği biraz daha yukarıya çıkarırsak, tamamen somut medeniyet sınırlara sahip olan herhangi bir devlet-üstücülüğe bu fikri içselleştirirsek, işte o zaman, ulusal fikrimizi koruyacağız, kimliğimizi, ancak daha geniş bir anlamda kalıcı egemenliğimizi koruyacağız.” (Dugin, 2004, 146) Burada, ulus-devletin teritoryal olarak uluslararası meşruiyetini sağlayan siyasal sınırların medeniyet sınırlarına, jeopolitik hatlara dönüştürülmektedir. Türk jeopolitiğinin en önemli isimlerinden Davutoğlu, konuyla ilgili şu saptamada bulunmaktadır. ” Hukuki sınır(boundary) ile jeopolitik hat (frontier) arasındaki bu farklılaşma bugün de Avrasya jeopolitiğindeki dinamizmin ana sebebinin teşkil etmektedir.” (Davutoğlu, 2001, 19) Yeltsin, BDT alanı üzerinde uygulamaya koyduğu “Yakın Çevre” doktrini

kapsamında, Rusya'nın dış sınırını jeopolitik hattını) Tacikistan'ın dış sınırına kadar genişletmede hiçbir meşruiyet kaygısı duymamıştır. Öte yandan, " Rusya'nın ulusal kimliği konusunda uzlaşma eksikliği nedeniyle, Rus devleti, meşruiyeti için gerekli, ortaklaşa kabul edilen temellerden yoksundur: sınırları hem coğrafya hem de işlevsellik açısından tartışmalıdır." (Kaufman, 1997,http 11)

Yeni-Avrasyacılığın "Medeniyetler –arası diyalog" konsepti

Yeni –Avrasyacılık, sınırlı da olsa somut yönleri bir yana bırakıldığında, post-Sovyet coğrafyada gelişen ve küresel amaçları bulunan bölgesel/yerel bir ideolojik proje olarak eklektik bir biçimde tanımlandığında, çok farklı anlamlarla donatılan küreselleşme olgusunun post-modern bir ideolojik projeye indirgenmesini gerektirmektedir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının arifesinde "Tarihin Sonu" teziyle Fukuyama, Batı liberal demokrasinin nihai zaferini ve Soğuk Savaş sonrası dönemde alternatifsizliğini ilan etmekteydi. İdealist ve aceleci determinizmine yanıt olarak gelen Huntington'un "Medeniyetler Çatışması" tezinde "Batı kültürünün diğer kültürlerle mücadele etmesi gerektiği (şeklindeki) mesajı" (Gözen, 2004, 89), Rusya (Rus aydınları), yanıtlamada gecikmedi: karşıt bir tez olarak Yeni-Avrasyacılık ideolojisini geliştirdi.

Huntington'un tezi, medeniyetleri canlı organizma olarak kabul ederek ve uluslararası ilişkilerde 21.yy. çatışmalarının tarafları olarak göstererek uluslararası ilişkilerin analizine çok-merkezli(polycentric) bir yaklaşımı dahil etmektedir. Bu nedenlerle, Batı ve Doğu medeniyetleri arasında karşıtlık üzerine felsefelerini inşa eden Yeni-Avrasyacılar tarafından ilgi ile karşılanmıştır. Medeniyetler arasındaki farklılıklar, Avrasyacı post-modern mantık silsilesi içinde zaman ötesi lineer olmayan, dikey bir ilişkilendirmeye tanımlanmaktadır, yani farklılığı yaratan zaman değil coğrafyadır.

Yeni-Avrasyacıların teorisyenlerinden Panarin, bu yaklaşımın teorik temellerini, Sovyet sonrası dönemde Rus akademik yaşamına giren yeni "kültüroloji" disiplini içinde sağlamlaştırmaya çalışmaktadır. "Medeniyetler bilimi" olan Kültüroloji, "günümüz dünyasına global bir açıklama" (Laruelle, 2004,120) getirme

iddiasında olmasına karşın uluslararası politika analizlerinde diğer güç parametrelerini ve kullanılan yaklaşımları dışladığı için, bilimden ziyade bir felsefe olarak görülmektedir. Küreselleşmenin silikleştiren evrenselciliği ile yırtıcı etnik yerelliğinin çatışmacı birlikteliğine, yeni-Avrasyacıların alternatif olarak sundukları modelde, evrensel ile yerel, yerellerin de kendi arasındaki barışçıl bir uyum sağlanmaktadır: Yeni-Avrasyacıların geliştirdikleri modelde temel ilke “kültürel çoğulculuktur”. Avrasyacılık ideolojisindeki kültürel çoğulculuk anlayışı, “kültürel çoğulculuk ve bütün diğer etno-kültürel deneyimlere saygı ve hoşgörü, herhangi bir muhalefeti tolere edemeyen siyasal iktidarın tekçiliği(monizm) ile “birleşen (Rossia,1996, 49) Batı’nın anlayışından farklıdır. Birey ve toplulukların (dinsel, etnil, liguistik) aynı zamanda kültürel çoğulculuğunu, devletçi iktidar tekçiliğine takılmadan, özgürce yaşamalarını sağlayacak ideal model olarak Panarin, “medeniyetçi imparatorluğu” önermektedir. (Laruelle, 2004, 123) Bu imparatorluk tarih dışı bir oluşum olup “Rus kimliğinin ifadesinin tek şekli olma özelliğini kaybetmeden, ulusal kültürlerin korunmasını garantileyebilecek tek araç” olarak görülmektedir. (Laruelle, 2001,http 12)

Birinci kuşak Avrasyacıların, Avrupa merkezli model karşıtlığı, Soğuk savaş sonrası dönemin küreselleşen dünya koşullarında ABD karşıtı medeniyetçi tekçilik karşıtlığına doğru kaymaktadır. Bu bağlamda, Yeni- Avrasyacılık, küreselleşeme-karşıtı değil, küreselleşmeyi çoğulculuktan tekçiliğe indirgeyen ABD tekelindeki küreselleşmeye, asimetrik ve dengesiz küreselleşmeye karşıdır.” küreselleşmenin ortaya çıkardığı, hızlı ve yoğun sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin getirdiği homojen küresel topluma gidiş belirtileri, otantik kültürel değerlere dönüşü hızlandırmıştır.”(Gözen, 2004, 141)bu koşullarda yeni-Avrasyacılar güneyden esen anti-Atlantikçi rüzgarları arkalarına alıp global nitelikte çoğulcu bir medeniyet modeli ortaya koyabilecekler midir? Birinci kuşak Avrasyacılar’ın radikal Batı-karşıtı söylemleri bunu gerçekleştirmede yeterli olmamıştı. “Avrasyacılıkta olumsuz, eleştirel coşku, olumlu içerikten daha fazla açıklıkla ifade edilmekteydi. Avrasyacıların hesaplarında Ortodoks toplum, kültür vs. soyut ve yüzeyseldi.”(Volkogonova, 1998, 57)

Yeni-Avrasyacın görüşlerine gelince, ideokratik, “Maneviyat esaslı bir imparatorluğu” amaçlayan Yeni-Avrasyacılar için “inancın dinle özdeşleşmesi”(Aleksiev,1998) için süpra-etnik yapıda İslam ve Ortodoksuğun uyumlu birlikteliği gerekmektedir. Aleksandır Agadjanian, “Rusya’da Dinsel Çoğulculuk ve Ulusal Kimlik” adlı makalesinde bu uyumu gerçekleştiren ana unsurlar olarak, Avrasyacıardan devralınan “tinsel yakınlık”, “tek tanrıcılık”(Panarin), “kadercilik ve birey karşıtlığı” (Dugin) olarak sıralanmıştır. (Agadjanian, 2001). Tinsel yakınlık özelliğinden daha önce söz edildiği için “tek tanrıcık” ve “kadercilik” özelliklerin jeopolitik açılımın yapılmasında yarar bulunmaktadır. İki tek tanrılı ve yazılı büyük dünya dini olan Ortodoksluk ve İslamiyet, “kabilesel uyumsuzlukları aşarak, süpra-etnik sentez potansiyeline “sahip bu iki din” genel üstün misyonları çerçevesinde Ortodoks ve Müslüman kültürlerin oйдаşmasını savunabilecek yeni güçlü ve kurtarıcı bir fikir olmalıdır.”(Laruelle, 2004, 124) Süpra-etnik yapı aynı zamanda çağdaş devletin laiklik özelliğinin de bu şekilde teokratik bir yapıya dönüştürülmesini gerektirmektedir. Yeni –Avrasyacılar göre, “Laik program olarak devletin ideolojisi de tek tanrıcılık ilkeleri temelinde değişmelidir, zira İslam ile Ortodoksluk arasında ortak olan tek şey budur.” (Nezavisimaja Gazeta 7.6.1999,http 13) .Bu durum, demokratik Avrasya imparatorluğunun anti-laik ve otoriter olarak nitelendirilmesine yol açmaktadır.”Avrasyacılar tarafından favorize edilen, demosi yönetim biçimi (“doğruluk devleti”)ile ideokratik devletin nitelendirilmesini, Volkogonova, totaliter komünist sistem ve faşizm ile eş değerlilik(arzettığı)” şeklinde yorumlamaktadır.(Antoshchenco, http 14)

İslam ile Ortodoksluğun uyumlu sentezlenmesinde, iki dine ortak özellik olarak bir diğer değinilmesi gereken nokta, kaderciliktir. Avrasya imparatorluğunun, kurulması önceden ilahi olarak kararlaştırılmıştır.” “Fetih, birleşmeye meyilli ya da birleşmesi önceden kararlaştırılmış bir yeniden birleşme”(Seriot, 1999, http 6) aracı olarak Rus emperyalizmine meşruiyet kazandıran teleolojik bir argüman olarak kullanılmaktadır. Dugin’in, ne Ortodokslukta ne İslamiyette ne de orijinal Avrasyacılık anlayışında bulunmayan “kozmetik kadercilik” gibi mistik ve teleolojik bir kavramı Rusya’nın imparatorluk kurma misyonunun dayanağı olarak göstermesi,

“Rus şovenizmi” ile Yeni-Avrasyacılık akımının özdeşleştirilmesine yol açmaktadır ve daha geniş anlamda sunduğu medeniyetler-arası diyalog projesinin çoğulculuk söylemini etnosantik ve irredantist bir biçime sokmaktadır.

Rus Yeni-Avrasyacılığında Türkiye ve Türkiye’de Yeni Avrasyacılık

Türkiye Genel Kurmay Sekreteri General Tuncer Kılınç Paşa’nın, Türkiye’nin AB ile tam üyelik müzakerelerinin başlamasına ilişkin kararın alınmasının, kritik “Kıbrıs sorununun” çözümüne bağlı olarak kilitlenme olasılığının kuvvetlenmesine bağlı olarak, zorlaştığı 2002 Aralık Kopenhag Zirvesi’nin arifesinde AB’ye alternatif bir model olarak Avrasya’nın güçlü bölgesel devletleri Rusya, İran ve Türkiye arasında stratejik bir ittifaktan bahsetmesi, Türk kamu oyunun dikkatini Avrasyacılığa çevirmiştir. Açılan bu yeni tartışma, AB entegrasyon projesine kilitlenen iktidar çevrelerinden ziyade, Türkiye’nin ulusal egemenliğinin aşınması olarak görülen AB’nin uluslarüstücülüğüne muhalif çevrelerde daha geniş ilgi görmüş, devamında Türkiye’nin uyum sürecinde yaşanan git gellere koşut olarak gelişmiş ve bugün de güncelliğini yitirmeden AB’e alternatif olarak Avrasyacılık modeli tartışılmaya devam etmektedir. Müslüman bir kimliğinden dolayı AB’nin “çifte stardart” olarak algılanan politikalarına duyulan tepki yanı sıra ABD’nin Irak’a karşı düzenlemeyi planladığı saldırılarında Türkiye’nin red tezkeresi ile cevap vermesi sonrası süreçte iki müttefik arasında ilişkilerin soğumaya başlamasının da önemli bir etkisi olmuştur.” Dış politikasında Türkiye, geleneksel Batı-yanlısı yöneliminin iki temel ayağında bir erozyona tanık olmuştur.”(Torbakov, 2003,http.2) ve bölgesel dış politika seçeneklerine ağırlık vermeye başlamıştır. Ancak, Dışişleri Bakanı Gül’ün dış politika danışmanı Türk jeopolitika teorisyeni Davutoğlu’nun bu stratejik açıklamaların, “Avrupa Birliği’ne alternatif” olarak algılanmaması gerektiği şeklinde yaptığı açıklamalara da yansdığı gibi, Türkiye’nin AKP iktidarı döneminde de izlenen dış politikasının ana eksenini Batı oluşturmaya devam etmektedir.

Türkiye’nin özellikle Irak savaşı sonrası dönemde yukarıda kısaca söz edilen nedenlerden kaynaklanan Batı ile ilişkilerindeki soğukluk, Rus Yeni-Avrasyacıların Türkiye’ye yaklaşımlarında bir yumuşamayı beraberinde getirmiştir. Rus Yeni-Avrasyacıların en aşırı kanadının lideri Dugin, Türkçe dahil altı dilde metinlerin çevirisin yer aldığı Uluslararası Avrasyacılık Hareketinin internet sitesinde

yayınlanan Aralık 2004 tarihli “Türkiye’nin Avrasyacılık Stratejisi “başlıklı yazısında Türkçeye on yıl gecikmeyle çevirilerek yayınlanan “Rus Jeopolitiği, Avrasyacı Yaklaşım” kitabındaki saldırgan Türkiye karşıtı tonunu açıklamak için yazısının içinde bir parantez açmış ve parantezin içine aşağıda aynen aktardığımız satırlara yer vermiştir:

“Türkiye ise, bu yıllarda Moskova’nın zayıflığını kullanarak ve bir kere yapılmış bulunan jeopolitik seçimine uyan mantığı sürdürerek, aktif bir şekilde Atlantikçilik politikasını uyguluyordu. Kitabımda Türkiye ile ilgili olarak söylediğim bazı aşırı sert sözler, Türkiye’nin “torn country”, “bölünecek ülke” olarak kabul edilmesi, aslında yukarıda tanımladığım durumların hesaba katılması koşuluyla anlaşılabilir. Benim için bu konum, jeopolitik savunma konumuydu. Burada amaç, ülkenin siyasal ve askeri yönetiminde bulunan karar vericilerin dikkatini, Atlantikçilerin değişik taktiklerine karşı harekete geçirmektir. Ancak, bu kitap yazıldığı zamandan Türkçe’ye çevrildiği zamana kadar 10 yıl geçmiştir. Jeopolitik bakımından bu 10 yıl çok önemlidir. Bazı önemli durumlar o arada büyük ölçüde değişmiştir. Ve bu konu için daha ayrıntılı yorumlara ihtiyaç vardır.”(Dugin, 2004,http.15)

Dugin’in söz ettiği on yıllık kritik süreç, genel olarak Rusya özel olarak Rus ve Kazak (Nazarbaev’in “Kritik On Yıl “ adlı kitabı bu sürecin bitiminde yayınlanmıştır) Yeni-Avrasyacılığı açısından bazı önemli gelişmelerin yaşandığı bir süreç olmuştur.

Rusya’nın Türkiye ile ilişkilerinin yoğunlaşması, ABD’nin Irak savaşı sırasında sergilediği saldırgan emperyel tutum ve yol açtığı trans-atlantik çatlağın büyük ölçüde damgasını vurduğu dış konjoktürün belirleyiciliği ile; iç konjoktür değişimi bağlamında ise en genel bir ifade ile iki devletin de dış politikalarındaki pragmatik çoğulculuk yönünde söylem ve uygulama düzeyinde değişimlerin eş zamanlı olarak artması ile açıklanabilir. Yapılan çalışmanın kapsamı, Yeni-Avrasyacılığın ideolojik boyutuyla sınırlı olması nedeniyle, yukarıda genel hatları ile verilen reel politik değişim, sadece arka siyasal fon olarak kullanılacaktır. Yeni-Avrasyacılığın Türkiye’de alternatif bir model olarak hangi açılardan çekicilik

taşıdığı, bizzat yeni Avrasyacılık akımının kendi ilke ve düşüncelerinden yararlanarak tartışılacaktır.

Bütün farklı Yeni- Avrasyacı yaklaşımlarda, “Türk” kavramı ile ifade edilen unsur kavrama ve kavramlaştırmanın ortak bir paydası bulunmaktadır: “iç” ve “dış” olmak üzere iki tane “Türk Dünyası” bulunmaktadır.”İç Türk Dünyası”, bugünkü Rusya Federasyonu’nun siyasi sınırları içinde yaşayan Müslümanlar ve Avrasya hinterlandı jeopolitik hatları içinde bulunan Müslümanları kapsamaktadır. Müslüman olmayan, Ruslaşmış Türk asıllı Moğollar ve Uygurlar da bu grupta yer almaktadır. Kimlikleri etnik kıstasa göre değil de daha ziyade din kıstasına göre tanımlanan bu halklar arasında, İslam-Ortodoksluğun uyumlu birlikteliğine dayanan medeniyetler-arası bir diyalogun kurulması amaçlanmaktadır. Aidiyetinde aynı özellikleri barındıran, ancak etnisiteye dayalı olarak bu tanımlamayı yapan halklar “Öteki” olarak algılanmaktadır. Türkiye tarafından üretilen Güney Avrasyacı projeyi, Yeni-Avrasyacılar tehdit olarak algılamaktadırlar. Sibiry’a’nın Rusya’dan koparılması tehdidi olarak” Pan-Türkizm, şiddetle reddedilmektedir: Rus olmayan bir Avrasyacılık, Rusya’nın bizzat ölümü anlamına gelecektir.” (Laruelle, 2004, 123) Pan-Türkizm’in sızma olasılığı bulunduğu ve bağımsızlığını kazandıktan sonra göreceli de olsa Rusya’dan bağımsız politikalar üretme potansiyeli olan Orta-Asya’daki Özbekistan ve Kazakistan ile Kafkasya’daki Azerbaycan, Yakın çevre Türk Dünyasının kontrol altında tutulması gereken önemli stratejik köprü ayağı olarak görülmektedir. Kontrol altında tutulması en müsait ülke Kazakistan olduğu için, Yeni-Avrasyacılar, Astana-Moskova jeopolitik hattının güçlendirilmesine özel bir önem vermektedirler.

Bu durum, Çarlık Rusya’sı ve SSCB dönemlerinde, merkez-çevre ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik politikalarda sıkça kullanılan “böl-yönet” yönteminin yeni koşullara adaptasyonu olarak yorumlanabilir. Yeni-Avrasyacılar, ideolojik söylemleri içinde, diyalektik zıtlıkların başarılı sentezi olarak Avrasyacı imparatorluk modelini medeniyetler-arası diyalog projesi olarak meşrulaştırmada sıkıntı yaşamayabilirler. Totalist bir düşünce sistematığında her şeye bir yanıt bulabilirler. Ancak, yine kendi iddialarına göre soyut felsefenin yanı sıra somut politika ve coğrafyayı başarıyla sentezleyen ideolojilerinde Rusya’nın eşitler arasında daha eşit,

daha üstün ve başat konumunu, somut stratejilerin uygulanması aşamasında, hangi araçlarla gerçekleştireceklerinin ipuçlarını, doktrinlerinin içinde bulmak mümkündür. Dugin'in ilk ve en bilinen teorik çalışması "Rus Jeopolitiği, Avrasyacı Yaklaşım" da Rusya'nın "Jeopolitik Geleceği" Avrasyacılık çerçevesinde tartışılmaktadır, Türk Dünyasındaki değil. Aksi takdirde, kitabın başlığı "Jeopolika ve Avrasyacı Yaklaşım" olarak konulurdu. "O (Türk-Müslüman) Dünyası", Laruelle'in işaret ettiği gibi," ancak Rus Dünyasına entegre edildiği zaman evrensel pozitif bir değere dönüşmektedir." (Laruelle, 2004, 123)

Dugin daha henüz Uluslararası Avrasyacılık Hareketini kurmadan, bir demecinde, küreselleşme olgusu ile Avrasyacılığı şu şekilde ilişkilendirmişti. "Gezegen düzeyinde Avrasyacılık, küreselleşmeye karşı etkin ve evrensel bir muhalefet anlamı taşımaktadır," küreselleşme karşıtı harekete" tekabül eder. Avrasyacılık, halkların, dinlerin ve ulusların çeşitliliğini savunmaktayız. Bütün küreselleşme karşıtı eğilimler özünde "Avrasyacıdır". Biz, sonuç itibarıyla "Avrasya Federalizmini" savunmaktayız. Bunun anlamı, stratejik birlik ve etno-kültürel özerkliğin kombinasyonudur."(New Dawn, 2001, http 15) Yukarıdaki saptamalar ışığında, bölgesel bir model olarak potansiyel çatışma olasılıkları barındıran çelişkilerini ideolojik düzeyde bile meşrulaştırmaktan uzak bölgesel bir modelin, küreselleşme karşıtı bir söylem olarak evrensel değerlerle donatılmış somut bir modele dönüştürülmesi olasılığı son derece zayıf görülmektedir.

Son birkaç yıl içinde Türkiye'de Yeni-Avrasyacılığın, ulusal egemenliğin sınırlandırılması noktasında küreselleşmeye karşıya duyulan tepkinin bir ifadesi olarak yerleşmesinin bu bağlamda ciddi olarak ele alınması ve doğuracağı olumsuz sonuçların, ulusal çıkar makzimizasyon aracı olarak verimliliği açısından, rasyonel bir biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin, Sovyetler Birliğinin dağılması sonucunda bağımsızlığını yeni kazanan orta Türk asıllı Orta Asya cumhuriyetlerine sunduğu "Türk modelinde", dinamik piyasa ekonomisi, laik devlet yönetimi, İslami geleneklere saygı ve demokratik bir sisteme sahip olmak bulunmaktaydı."(Turan,G.,Turan,İ. ,2004, 765). Yukarıda değindiğimiz nedenlerden dolayı bu modelin çağdaş içeriği dikkate alınmadan, Türk Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın konuşmalarında sık sık kullandığı

“21. yüzyıl, Türk yüzyılı olacaktır” şeklindeki ifadeleri ile dönemin Başbakanı Süleyman Demirel’in, Türk Dünyası’nın “Adriyatik Denizinden Çin Seddine” (Çandar, C., 1992, 63-64) uzanacağı şeklindeki beyanlarına dayanılarak, Türkiye’nin dış politikadaki niyetleri, Pan-Türkizm yayılcılığı olarak Rusya tarafından algılanmıştır. Bu heyecanın durulmaya başladığı 90.lı yılların ortalarından başlayarak Türkiye’nin, Rusya ile ağırlıklı olarak ekonomik ilişkilerini geliştirmedeki pozitif trend belli ölçülerde, Rusya’nın Türkiye’ye yönelik “pan-türkizm” suçlamalarının azalmasıyla sonuçlanmıştır. Geçen son on beş yıllık süreç içinde çatışma ve işbirliği unsurlarını barındıran Rus-Türk ilişkilerin seyrinde, izlenen olumlu gelişme her iki tarafın genel politikalarında pragmatizmin ağır basmaya başlamasının önemli bir etkisi bulunmaktadır. Taraftarlarının, Yeni-Avrasyacı ideolojisinin benimsenip Putin iktidarı döneminde izlenen strateji ve politikalara yansıtıldığı iddialarını doğrulayacak ölçüde bir ideolojik sapma söz konusu değildir. Birinci iktidar döneminin hemen başlangıcında kendi imzasıyla yayınlanan Rusya Federasyonu’nun Dış Politika Konseptinde (<http4>), Rusya Federasyonunun bölgesel ilişkiler konusunda izleyeceği politikalara ilişkin olarak “bölgenin en büyük Avrasya devleti” ibaresiyle Avrasyacılık kavramı sadece bir kez kullanılmıştır. Öte yandan 2002 yılından itibaren sıklaşan üst düzey görüşmelerin hiç birinde tarafların, ya da taraflardan birinin bu şekilde bir tanımlamayı kullanmamış olması bu bağlamda dikkat çekicidir.

Aralık 2004’de Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Putin’in Türkiye ziyareti ile Türkiye ile arsında sıklaşan diplomatik trafiğinin ikinci ayağını Başbakan Tayyip Erdoğan’ın 10 Ocak tarihli Moskova ziyareti oluşturmuştur. Bu ziyaret ile ilgili Rusya basınında yapılan yorumlar, ikili ilişkilerde pragmatizmin ağırlık kazanmasına dikkat çekmektedirler. Politkom.ru internet sayfasında yayınlanan, 12 Ocak 2005 tarihli ve Natalya Serova imzasını taşıyan “Rus Politikasında Türk Faktörü” başlıklı yorum yazısı, Türk-Rus ilişkilerinin seyrinde gelinen noktada, Rusya’nın Türkiye ile karşılaştırıldığında pragmatik çizgisinde daha kararlı olduğuna işaret edilmektedir. Başbakan Erdoğan’ın “Moskova-Ankara ilişkilerinde yeni bir itici güç” ifadeleri ve Türkiye’nin Moskova Büyükelçisi Taşkent’in “nitelik olarak yeni bir düzeyde çok boyutlu ve stratejik ortaklık” biçimindeki yorumu ile ilgili şu değerlendirme yer

almaktadır. “Bütün olarak, Türk tarafının sergilemiş olduğu büyük heves ve iyimserliğin, Vladimir Putin’in pragmatik yorumlarıyla belli ölçülerde çeliştiği, dikkatlerden kaçmamıştır.” (Serova,12.01.2005, http 5.)

“Ankara’nın Rusya ile ilişkilerini, Avrupa Birliği’ne biraz şantaj yapmak Yunanistan’ı biraz ürkütmek “şeklinde Putin, AB’ye yeni üye olan eski-Sovyet cumhuriyetleri, Letonya, Estonya, Litvanya, nın “deneyimlerini ve pragmatizmini ciddi olarak dikkate alması” (aynı)gerektiği şeklinde bir tavsiyeyle yetinmiştir.

Yeni-Avrasyacıların Türkiye’yi algılama biçimiyle Rusya Federasyonunun izlediği dış politikada süreç içinde idealizmden pragmatizme kayışı arasında doğal bir paralellik gözlemlenmektedir. Dugin’in başlangıçta kıyı ülkesi (rimland) olarak anti-Avrasyacılıkla suçladığı Türkiye’ye yaklaşımını ılımlaştırması, Rusya’nın dış politika bağlamı ve Yeni-Avrasyacı akımının yerel düzlemde evrensel düzleme taşınmasında etkili olan kendi iç dinamiklerinin dönüştürücülüğü açısından değerlendirilmesi gerekir.

Sonuç Yerine

Türkiye’nin stratejik politika çeşitlendirilmesinde Yeni-Avrasyacı akımın uygunluğu, bu konuda yapılacak çok boyutlu ve ciddi akademik araştırmaların ışığında ancak sağlıklı olarak değerlendirilebilir. Bu sorunun kesin ve sağlıklı bir yanıtını ortaya koyma açısından, bir ideoloji olarak ilke ve amaçları ile kendi düşünce bütünlüğü içinde ve kendi terminolojisi ile kısmen açıklamaya çalıştığımız Yeni-Avrasyacılık üzerindeki incelememiz sınırlı kalmaktadır. Bununla birlikte, çalışmanın Sonuç kısmında bazı genel saptamaların altının çizilmesinin yararı bulunmaktadır.

Yeni-Avrasyacılık ideolojisi, Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasında Rusya’da yaşanan derin kimlik krizinden çıkış olarak “Rus ideolojinin” geliştirdiği radikal ve en çok tartışmalı ideolojik söylemlerden biri olarak ortaya çıkmıştır. Sovyet-sonrası dönemin başlangıcında, Rus toplumunda, Batı’nın Rusya’nın çaresizliğine gösterdiği ilgi ve yardımların yetersizliği nedeniyle artan kuşku ve Batı eksenli Rus politikaların yetersizliğine duyulan öfkenin harmanlandığı derin umutsuzluk ortamından , “Rus büyüklük sendromu’nun ürünü olarak ortaya

çıkmıştır. Rusya'nın tarihsel, kültürel ve jeopolitik biricikliği savına dayanılarak, jeopolitik ve kısmen kültüroloji kavram ve kuramlarıyla örülerek, yeni bir model inşa etmiştir. Yeni-Avrasyacı model, post-modern bir imparatorluktur. Modernite'nin ürünü olan ulus-devlet'in gücünü kullanıp, diğer temel unsurlarının reddederek bir siyasal örgütlenme biçimi olarak post-modern imparatorluğun amacının- güç maksimizasyonu -aynı kalmasıyla birlikte güç parametreleri, strateji ve yöntemlerinde önemli bir farklılık, hatta bir başkalaşım(metamorfoz) mevcuttur. Güç parametreleri açısından bakıldığında, Avrasyacı imparatorluğunun dış politika çıktılarını en fazla etkileyen sabit güç parametresi, coğrafyadır, subjektif güç unsuru olarak kültür ağırlık kazanmaktadır. Strateji olarak, Avrasya imparatorluğu statüko karşıtı, revizyonist, sınırsız ve /veya sınırlı yayılcılığı benimsemektedir. Avrasya İmparatorluğu, bu stratejileri uygularken, sınırlı olarak rasyonel davranış kalıplarına uygun araçlar kullanmaktadır: ağırlık kültürel ve jeopolitik değerlere kaydırılmıştır; rasyonel çıkarların maksimizasyonunda barışçıl araçlar daha az olmak üzere barışçıl olmayan araçların kullanımı daha uygun görünmektedir. Bu açıdan bakıldığında genelde, “söyylemleri, savaş söylemidir” (Tsygankov, 1998, 331) denilebilir. Bu söylem, aşırı uç Yeni-Avrasyacıardan Kazak Yeni-Avrasyacılığa kadar, ve pragmatik evrilim sürecinin farklı aşamalarında, farklı ölçülerde değişiklik göstermektedir. Diyalektik düşünce sistematğinde, Yeni-Avrasyacıların temel dış politika aracı, aksine savaş değil, “barış”olarak , medeniyetler arası, farklı din ve kültürler arası diyalogla sağlanacak bir barış olarak sunulmaktadır.

Tarihsel ve kültürel benzeşim açısından Avrasya jeopolitik alanında kurulacak ideokratik yönetimli imparatorluğun jeopolitik sınırları içinde yaşayan halklar için öngörülen ideal model demosidir. Demotik yönetimde merkez-çevre ekseninde güç dağılımının, Yeni-Avrasyacı akımların teorik materyellerine bakarak değerlendirmek kolay görünmemektedir, çünkü “bölünmez bir bütün olarak ulusa ilişkin söylem, iktidarın oyunlarını maskeleymektedir. Moğol imparatorluğun büyüklüğüne öykünme, devletçilik (gosudarstvennost) noktasında kabul edildiğinde Avrasya imparatorluğunun yönetimi büyük olasılıkla totaliter olacaktır. Ideokratik yapısı nedeniyle, Avrasya imparatorluğu teokratik ve büyük bir olasılıkla “Ortodoks imparatorluk” geleneğin bir türevidir. Bu özelliklere bağlı olarak, Süpra-etnik

nitelikli bir imparatorluk olması, Rus etnisite merkezli olmasına engel oluşturmamaktadır. En demokratik versiyonunda bile Avrasya projesinin mimarı, Russki, Rus ve Avrasyacı kavramların bulanıklığında netlik kazanmamış öznesi Rus halkıdır.

Ahmet Davutoğlu'nun değerlendirmeleri paralelinde ifade edecek olursak, "Tarihin belki de en yoğun değişimlerini yaşayan Türkiye, yine tarihin belki de en yoğun değişimine sahne olan uluslararası çevre içinde yeniden şekillenmektedir." (Davutoğlu, 2001, V) Yine de, Batı modelini kendi siyasal kültürüne içselleştirmede sıkıntılar yaşamış olsa dahi Türkiye, Soğuk Savaş sonrası döneminin alt-üst olan güç dengelerinde Rusya benzeri radikal kimlik kırılma noktasında bulunmamaktadır ve Türkiye için radikal bir kimlik değişimi kaçınılmaz bir zorunluluk değildir. Küreselleşmenin baskın olumsuzlukları karşısında AB üyeliği ile özdeşleştirdiği somut çağdaşlaşma projesini, en olumsuz koşullarda bile, AB'nin dışında kalması/bırakılması durumunda, Orta Asya cumhuriyetlerine daha önce sunduğu Türk modelini çağdaş koşullara uygun olarak geliştirme yönünde siyasal bir irade koymakla, AB'siz bir alternatif çağdaşlaşma proje oluşturmuş sayılabilecektir.

Bunun dışında, hangi amaçla olursa olsun-bölgesel güç olarak stratejik ufkunu genişletme ya da statükosunu Huntington kavramıyla "Üçüncü Dalga" (Huntington, 2002) karşısında ulusal egemenliğini koruma ya da güçlendirme biçiminde statükosunu koruma- Türkiye, Rusya'nın kendi içinde dahi son derece tartışmalı olan bir model sunan Yeni-Avrasyacılığının AB'ye alternatif oluşturulması şeklindeki ideoloji polemik sığılığında arınmalı; bu modelin olabirliliğini akademik tartışmaların nesnesi haline getirmeli ve daha sonra objektif bir nesnellik perspektif içinde Türkiye'nin ulusal çıkarları açısından değerlendirilmelidir.

Kaynakça

Agadjanian, A.,(2001) “Pluralisme Religieux et Identité Nationale en Russie”, *Journal on Multicultural Societies* ,Vol. 2, No 2,

Antoshchenko, A.,”Studies on Eurasianism in Current Russian Historiography”, http 14, www.karella.ru/psu/cheirs/PreRef/BIBLENG.RTF

Cumming, S.N.,(2001) “Happier Bedfellows? Russia and Central Asia under Putin”, *Asian Affairs*, Vol. 32, No:2, July

Cutler,R., (2001) “Just What is GUUAM Anyway?”, *A Global Affairs Commentary*, Feb

Çandar, C.,(1992) “ Değişmekte olan Dünyada Türkiye’nin Bağımsızlığını Yeni Kazanan Yeni Türk Cumhuriyetlerle İlişkileri”, der. Sebahattin Şen,”Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye,” Hava Harp Okulu , İstanbul

Davutoğlu, A., (2001) “Stratejik Derinlik”, Küre yay., İstanbul

Dugin, A., (2003), “Rus Jeopolitiği, Avrasyacı Yaklaşım”, çev. Vügar İvanov, Küre yay., İstanbul

(2004) “Evraziyskaya Misiya Nursultana Nazarbaeva”, nazarbaev-02-new.qxd,7/5/04,7.55, Moskva

“ Türkiye’nin Avrasyacılık Stratejisi”,8.12.2004,http.15, www.eurazia.org

Duvanov, S.,(2001) “ Eurasism as a Phylosophy of Justifying Inferiority”, *Central Asia Bulletin*, 29 November

http3, www.iicas.org/english/an-en-03-12-01

Erasov,B.S., (1996) “Tsivilizatsionnaya Teoria i Evraziyskiye İssledovaniya”-V: Nauçnyy Almanah.Tsivilizatsii i kultury, Vıp.3, Moskva

Extrait du livre de Nikolai Alekseiev, Le peuple russe et l’Etat [Russkii narod i gosudarstvo], Agraf,Moscou, 1998. www. synergies europeennes.com

Ferrari,A.,(1995) “ Les Mille Visages du Nationalisme Russe”, *Synergies Européennes,La Nueva Europa*(Milan)/Vouloir(Bruxelles), Dec.

Gomart, T., (2004) *Politique Etrangere*, 1/2003, rubrique “Lectures, [http7, www.ifri.org/frontDispatcher/...07.04.2004](http://www.ifri.org/frontDispatcher/...07.04.2004)

Gözen, R., (2004) “Uluslararası İlişkiler Sonrası, Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül”, Alfa yay., İstanbul

Huntington, S.P., (2002) “ Üçüncü Dalga, Yirminci Yüzyıl Sonlarında Demokratlaşma”, çev.E. Özbudun, TDV, Ankara

Kaufman, S., (1997),” The Russian Problem”, *The Journal of Conflict Studies*, Vol. XVI, No 2, [http 11, www.lib.unbca/texts/JCS/bin](http://www.lib.unbca/texts/JCS/bin)

Kireev, N., (2003) ” Kim Viprosta za Nyakoi İzhodni Osnovi na Evraziystvoto”, v, “Turtsiya, Balkanite, Evropa, İstoriya i Kultura”, Paradigma, Sofia
Komsomolskaya Pravda, [http 8, www.kp.ru](http://www.kp.ru), 12.02.1993

Kontseptsiya Vneşney Politiki Russkoy Federatsii, [http4, www. In.mid.ru/ns-osndoc.nfs](http://www.mid.ru/ns-osndoc.nfs)

Laruelle, M., (1999) “ L’Idéologie eurasiste russe et comment penser l’empire”, L’Harmattan, Paris

(2001) “Le Néo- Eurasisme Russe”. *Cahiers du Monde Russe*, 42/1.

[http 12, www.monderusse.revues.org/document83.html](http://www.monderusse.revues.org/document83.html)

(2004) “The two faces of Contemporary Eurasianism: An imperial Version of Russian Nationalism”, *Nationalities Papers*, Vol 32, No:1, March 2004

Nezavisimaja Gazeta 7.6.1999, [http 13, www.ng.ru](http://www.ng.ru)

“New Eurasia: A New Vision for the Third Millennium”, *New Dawn*, [http 15, www.newdawnmagazine.com](http://www.newdawnmagazine.com), No 68, Sep.-Oct 2001

Orlova, İ.B., (1997) ” Evraziystvo-İstoriya i Praktika.”-V: “Nazarbaev, H.A., Evraziyskiy Saüz: İdei, Praktika, Perspektiv 1994-1997”, Moskva

“Rossia i Vostok: Jeololitika i Tsvilizatsionniye Otnoşeniya”, RAN, Moskva, 1996

Roy, O., (2000) ”Yeni Orta Asya, Ya da Ulusların İmal Edilişi”, çev: Mehmet Moralı, Metis Yay., İstanbul

Savitskiy, P.N., (1997) “Kontinent Evraziya”, Agraf, Moskva

Seriot, P.,(1999) “ Préface au livre de Marlene Laruelle: L’Idéologie eurasiste russe, ou comment penser l’Empire,l’Harmattan, Paris, 1999”, [http 6, www.z.unil.ch/slav/ling/recherche/biblio/99Laruelle/pref](http://www.z.unil.ch/slav/ling/recherche/biblio/99Laruelle/pref)

Serova, N.,(2005) “ Turetskiy Faktor Rossiyskoy Politiki”, [http5, www.politkom.ru](http://www.politkom.ru), 6.02.2005

Torbakov, İ., (2003) “Geopolitical Pressure Compels Turkey to Reexamine International Options”, *Eurasia Insight*, 22.1.2003, [http.2, www.eurasianet.gov](http://www.eurasianet.gov).

Trubetskoy, N.S., (1995) “İstoriya, Kultura, Yazıyk”, Moskva

Trud, 27.03.2003, [http 10,www.trud.ru](http://www.trud.ru)

Tsygankov, A.P., (1998) ” Hard- line Eurasianism and Russia’s Contending Geopolitical Perspectives”, *East European Quarterly*, XXXII, No 3

Turan, G., Turan, İ.,(2004) “Türkiye’nin Diğer Türk Cumhuriyetleriyle İlişkileri”, dipnot 12, (Leonid, E. Fridman, “Economic Crisis as a Factor of Bulding up Socio- Political and Ethno-National Tensions in the Countries of Central Asia and Trascaucasia”, der. Vitaly V. Naumkin, “Central Asia and Transcaucasia: Ethnicity and Conflict”, London, 1994, Greenwood Press, p.35 , içinde der. F.Sönmezoglu, “Türk Dış Politikasının Analizi”, Der yay., 3. baskı, İstanbul

Vıystuplenie A.B.Çubaysa na Mejdunarodnoy Konferentsii”Korporativnoe Upravlenie i Ekonomiçeskiy Rost v Rossii”, 4.06.2004, [http 9, www.chubais.com](http://www.chubais.com)

Volkogonova, O.D., (1998) “Obraz Rossii v Filozofii Russkogo Zarubejia”, ROSSPEN, Moskva